

Tomasz M. Dąbek

"Magnificat" wzorem modlitwy chrześcijańskiej

Salvatoris Mater 7/3/4, 190-201

2005

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Kolejny tom kwartalnika mariologicznego nosi tytuł „Naśladowanie Maryi”. Jest to wezwanie, by czerpać z Jej przykładu – także w dziedzinie modlitwy, uczyć się od Niej jako Matki Kościoła, najdoskonalszej Uczennicy swego Syna, która słuchała słowa Bożego i wypełniała je całym sercem i życiem (por. Łk 8, 21 par.)¹.

Magnificat może być świadectwem, jak Maryja czerpała z Bożego Objawienia Starego Testamentu oraz z osobistych przeżyć związanych z Jej funkcją Matki Wcielonego Syna Bożego, bez względu na to, czy obecna forma pieśni jest przekazem Jej modlitwy, czy też dziełem wspólnoty Kościoła, kompozycją literacką św. Łukasza na wzór modlitw Starego Testamentu opartą na tradycjach przekazywanych we wspólnocie Kościoła przed spisaniem tekstu², który tak wyraził to, co o Niej wiedział.

Najczęściej łączy się *Magnificat* z pieśnią Anny, matki Samuela (1 Sm 2, 1-10). W obu wypadkach pieśni są dziękczynieniem za wielką łaskę, wyrazem uwielbienia i radości. Wskazanie na te podobieństwa oraz na

Tomasz M. Dąbek OSB

Magnificat wzorem modlitwy chrześcijańskiej

SALVATORIS MATER
7(2005) nr 3-4, 190-201

inne analogiczne przykłady z modlitw Pierwszego Przymierza ukazują głęboką więź Maryi i członków pierwszych wspólnot kościelnych z nauką i sposobami modlitwy Starego Testamentu. Są świadectwem jedności całej Biblii spisanej przez wybranych ludzi pod natchnieniem tego samego Boskiego Autora - Ducha Świętego.

W rozważaniach nad tekstem natchnionym warto zwrócić uwagę zarówno na jego cechy literackie i treść teologiczną, jak też na ludzkie postawy, które wyraża. W tym wypadku jest to postawa Maryi – Matki Wcielonego Słowa – wyrażającej swą odpowiedź Bogu na krótko po otrzymaniu i przyjęciu powołania, kiedy przy spotkaniu ze starszą krewną Elżbietą, która przy powitaniu wyznała wiarę w Jej godność Matki Mesjasza, znalazła potwierdzenie tajemniczych słów anioła.

Postawa Maryi jest idealną postawą człowieka religijnego. Wierzymy w Jej niepokalane poczęcie, wolność od grzechu pierworodnego od pierwszej chwili istnienia w łonie matki. Następnym tego przywileju

¹ Por. M. KIEDZIK, *Słowo Boże* (Łk 8, 4-21). *Studium z teologii św. Łukasza* (Rozprawy i studia biblijne, 3), Warszawa 1998.

² Por. H. SCHÜRMAN, *Das Lukasevangelium*, 1. Teil, HTKNT III. 1, Freiburg-Basel-Wien 1969, 77-80; D.H. STERN, *Jewish New Testament Commentary*, [Clarksville, Maryland] 2001, 105; H. LANGKAMMER, *Maryja w Nowym Testamencie*, Górzów Wielkopolski 1991, 47.

jest wolność od następstw grzechu w ludzkiej naturze, możliwość poznawania i reagowania w sposób bardziej czysty, bezpośredni, wolny od egoizmu i obciążeń, jakich wszyscy doświadczamy, które wymownie przedstawia św. Paweł w Liście do Rzymian (7, 14-25).

Od Maryi możemy się uczyć zarówno odpowiedzi wobec Bożego wezwania wyrażonej w słowach wypowiedzianych podczas zwiastowania: *Oto ja służebnica Pańska, niech mi się stanie według słowa twego* (Łk 1, 38), posłuszeństwa wobec Jezusa, zgodnie ze słowami, jakie wypowiedziała do sług podczas wesela w Kanie Galilejskiej: *Zróbcie wszystko, cokolwiek wam powie* (J 2, 5), jak też modlitwy uwielbienia i dziękczynienia, pełnego zaufania wobec Boga, który wciąż działa wielkie rzeczy dla dobra swego ludu.

Pieśń Maryi jest głęboko zakorzeniona w modlitwie Starego Testamentu – Psalmach. Stanowi podobny gatunek literacki, wyraża podobny sposób myślenia, motywy i wyrażenia charakterystyczne dla pobożności kształtowanej przez wieki w Ludzie Obietnicy. Liturgia chrześcijańska ukazuje znaczenie Psalmów, stanowiących podstawę Liturgii godzin, sprawowanej uroczyście w katedrach, kolegiatach i klasztorach. W innych obrzędach stosowano krótsze fragmenty Psalmów, ich wersety stanowiły antyfony w dawnej i obecnej odnowionej liturgii mszalnej. Wiele z nich można śpiewać na przemian z kolejnymi wersetami odpowiednich Psalmów. Po reformie liturgii wszyscy wierni słuchają dłuższych fragmentów Psalmów jako śpiewów responsoryjnych po czytaniach. Jest to modlitewna medytacja nad treścią odczytanych tekstów, a także nad całym Bożym działaniem rozważanym w liturgii.

Maryja uwielbia Boga za wspaniałe dzieła, w których uczestniczy, a także za Jego działanie w całej historii zbawienia, szczególnie w dziejach Izraela. Rozważanie spraw powszechnych, dotyczących wszystkich ludzi, łączy się z miłością własnego narodu, dojrzałym patriotyzmem, docenieniem wartości ojczyznej historii, cech rodaków kształtowanych przez prawdziwą wiarę, bez zamykania oczu na ich słabości.

Możemy i powinniśmy uczyć się modlitwy od Matki Jezusa, tak jak od Niego samego, który nauczył nas modlitwy skierowanej do Boga jako do naszego Ojca (Mt 6, 9-13; Łk 11, 2nn), a w Modlitwie Arcykapłańskiej (J 17, 1-26) wyraził swą troskę, poczucie odpowiedzialności za swoich uczniów i tych, którzy przez ich posługę uwierzą w Niego i będą tworzyli Jego Kościół³.

³ Por. F. GRYGLEWICZ, *Modlitwa arcykapłańska*, w: *Egzegeza Ewangelii św. Jana, Kluczowe teksty i tematy teologiczne*, red. TENZE, Lublin 1992², 113-146.

W Pieśni Maryi można widzieć analogie do Modlitwy Pańskiej zaczynającej się słowami: „Ojczy nasz”, przekazanej w Ewangeliach św. Mateusza i św. Łukasza⁴, wyrażającej uwielbienie Boga, dziękczynienie, prośbę oraz gotowość przebaczenia jako warunek, by samemu otrzymać darowanie win. Maryja była wolna od wszelkiej winy – w swej modlitwie służy Boga za Jego działanie biorące w opiekę ubogich i pokornych, a poniżające możnych i pysznych, ale sama nie prosi o ponizienie kogokolwiek, jak autorzy niektórych Psalmów⁵, a nawet wezwanie dawnej Litanii do Wszystkich Świętych używanej m.in. w liturgii Wielkiej Soboty: *Abyś nieprzyjaciół Kościoła świętego upokorzyć raczył*⁶. Ona oddaje się w pełnym zaufaniu Bożym planom. Wzorem postępowania wobec przeciwności jest dla chrześcijan powściągliwość Chrystusa podczas męki, o której czytamy w Pierwszym Liście św. Piotra: *On grzechu nie popełnił, a w Jego ustach nie było podstępów. On, gdy Mu zlorzeczono, nie zlorzeczył, gdy cierpiał, nie groził, ale oddawał się Temu, który sądzi sprawiedliwie* (1 P 2, 22n), cytującym Iz 53, 9, werset z Czwartej Pieśni o Słudze Pańskim⁷.

Matka Jezusa zaczyna swą modlitwę słowami uwielbienia:

Wielbi (μεγαλύνει) *duśa moja Pana i raduje* (ἠγαλλίασει) *się duch mój w Bogu, moim Zbawcy* (Łk 1, 46n).

Jest to modlitwa bardzo osobista, w pierwszej osobie liczby pojedynczej. W semicki sposób odpowiadają sobie paralelne określenia oznaczające osobę Maryi: „duśa moja (ἡ ψυχὴ μου)” i „duch mój (τὸ

⁴ J. DROZD, *Ojczy nasz. Modlitwa Pańska według współczesnej egzegezy*, Katowice 1983, 35-42; J. CARMIGNAC, *Recherches sur le „Notre Père”*, Paris 1969, 18-28; H. VAN DEN BUSSCHE, *Das Vaterunser*, Mainz 1963, 17-29; H.D. BETZ, *The Sermon on the Mount. A Commentary on the Sermon on the Mount including the Sermon on the Plain (Matthew 5:3-7:27 and Luke 6:20-49)*, Hermenia, Minneapolis 1995, 386-389.

⁵ Por. Ps 58; 83; 109, 6-29 oraz 5, 5-7. 11; 17, 13n; 18, 38-43; 35, 8. 26; 40, 15n; 52, 8n; 59, 6. 12nn; 68, 22nn; 69, 23-29; 79, 10nn; 94, 1-2. 23; 120, 3n; 129, 5n; 137, 8n; 140, 10nn. Wersety te na ogół są opuszczone w posoborowym wydaniu Liturgii godzin. Na temat zlorzeczeń w Psalmach oraz ich interpretacji por. A. STRUS, *Spiewajcie nam pieśni Syjonu (Księga Psalmów)*, w: *Pieśni Izraela. Pieśni nad Pieśniami, Psalmy. Lamentacje*, opr. A. STRUS, J. WARZECHA, J. FRANKOWSKI (Wprowadzenie w myśl i wezwanie ksiąg biblijnych, 7), Warszawa 1988, 11-111, zwłaszcza 45-50 oraz w tej pracy J. FRANKOWSKI, *Apendyks: Alternatywna interpretacja Psalmu 109*, 50-53.

⁶ Litanie do Wszystkich Świętych, za: *Mszal rzymski. Przekład i objaśnienia opracowali benedyktyni z Opactwa Tynieckiego*, Poznań 1965², 401. 1497. Nowa, stosowana obecnie forma nie ma podobnego wezwania.

⁷ Por. K.H. SCHELKLE, *Die Petrusbriefe, Der Judasbrief*, HTKNT XIII, 2, Freiburg-Basel-Wien 1961, 82nn; E.G. SELWYN, *The First Epistle of St. Peter*, London 1946, 179n; C. SPICQ, *Les Épîtres de Saint Pierre*, Sources Bibliques, Paris 1966, 111n.

πνεῦμά μου)”. Nie trzeba się tu doszukiwać subtelnych różnic między obydwojoma określeniami⁸, raczej traktowanymi synonimicznie.

Użyty w pieśni grecki czasownik wzywający do wielbienia Pana wielokrotnie jest stosowany w Psalterzu w jego wersji greckiej⁹. Z uwielbieniem wiąże się wielka radość modlącej się osoby – córki Izraela, dla której uroczystości religijne były głębokim przeżyciem¹⁰, a osobiste życie dawało wiele okazji do oddawania Bogu radoszej czci.

W Modlitwie Pańskiej czasowniki są w pierwszej osobie liczby mnogiej – wypowiada je wspólnota uczniów Jezusa albo każdy indywidualny człowiek jako jej uczestnik. Jezus przyznał uczniom prawo do nazywania Boga Ojcem „naszym”, według przekazu św. Mateusza¹¹. Tytuł „Ojciec nasz” na początku modlitwy wskazuje, że chrześcijanie mają prawo zwracać się w ten sposób do Boga jako wspólnota, a także każdy w osobistej modlitwie, którą zanosi do Boga jako Jego dziecko. Bardzo ważne jest to współistnienie odniesienia zbiorowego oraz indywidualnego, które nawzajem się uzupełniają: jedno warunkuje drugie¹². Ewangelie nie podają nigdzie, że Jezus odmawiał z uczniami „Ojcze nasz”, ale nauczył ich w ten sposób się modlić w łączności z Jego własnym jedynym Synostwem Bożym, w którym przez łaskę uczestniczymy (por. J 20, 17)¹³.

Trzy pierwsze prośby Modlitwy Pańskiej mają za przedmiot chwałę Boga, podobnie jak pierwsze zwroty pieśni Maryi:

niech się święci (ἁγιασθήτω) imię Twoje!

Niech przyjdzie Twoje królestwo;

niech Twoja wola spełnia się na ziemi, tak jak i w niebie (Mt 6, 9n), czyli: niech będzie Bóg uwielbiony, uczczony tak, jak na to zasługuje, a raczej na ile całe stworzenie może odpowiedzieć na Jego ojcowską dobroć przewyższającą wszelką miarę.

⁸ Na temat różnic znaczeniowych między wspomnianymi terminami u św. Pawła, a zwłaszcza w 1 Tes, por. np. M. DĄBEK, *Duch, dusza i ciało w 1 Tes 5*, 23, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 40(1987) 288-296.

⁹ Ps 11(12), 4; 17(18), 50; 19(20), 5. 7; 33(34), 3; 34(35), 27; 39(40), 16; 40(41), 9; 56(57), 10; 68(69), 30; 69(70), 4; 91(92), 5; 103(104), 1. 24; 125(126), 2. 3; 137(138), 2. Na pierwszym miejscu numeracja według LXX.

¹⁰ Por. Łk 2, 41 o regularnym odbywaniu pielgrzymek do Jerozolimy. Na ten zwyczaj słusznie powołał się autor hasła o braciach Jezusa w niemieckim słowniku biblijnym, pisząc, że jeśli Maryja miała kilkoro innych dzieci młodszych od Jezusa, nie mogłaby ich zostawić i udawać się co roku z pielgrzymką do Jerozolimy na święta Paschy. J. BLINZLER, *Herrenbrüder*, w: *Bibel-Lexikon*, red. H. HAAG, Leipzig 1969, 719-723, zwł. 721.

¹¹ Wersja Łukaszowa zaczyna się samym: „Ojcze (Πάτερ)”.

¹² Por. J. GNILKA, *Das Mattäusevangelium*, I, HTKNT I, 1, Freiburg-Basel-Wien 1986, 217n.

¹³ Por. L. SABOURIN, *The Gospel according to St. Matthew*, I, Bombay 1982, 397.

Jest to modlitwa dotycząca ogólnych najważniejszych spraw. Zanoszona może być w każdym czasie, niezależnie od aktualnego nastroju człowieka, nie zawsze tak radosnego jak Maryi, która wyśpiewuje swoją radość i podaje jej konkretny powód:

Bo wejrzał na uniżenie Służebnicy swojej (ἐπὶ τὴν ταπεινώσιν τῆς δούλης αὐτοῦ). Oto bowiem błogosławić mnie będą odtąd wszystkie pokolenia (Łk 1, 48).

W pokorze nazywa siebie Służebnicą, jak podczas zwiastowania: *Oto ja służebnica Pańska (ἰδοὺ ἡ δούλη κυρίου - Łk 1, 38)*. Tytuł „sługa” mógł oznaczać również ważne osobistości starożytnych dworów (np. w przypowieści o nielitościwym współsłudze w Mt 18, 23)¹⁴, jest też zaszczytnym określeniem osób szczególnie bliskich Bogu, Jego gorliwych czcicieli, wykonawców Jego planów¹⁵. Jednak Maryja zwraca

¹⁴ Por. A. JANKOWSKI, *Królestwo Boże w przypowieściach*, Kraków 1997³, 156.

¹⁵ Bóg sam tak mówi o Mojżeszu (Lb 12, 7n); Kalebie (Lb 14, 24); Izraelici w modlitwie o Patriarchach (Pwt 9, 27). Tak określaný jest Abraham (Dn 3, 35; Ps 105, 6. 42); Izrael albo Jakub (1 Krn 16, 13; Ps 136, 22; Ba 3, 37; Ez 28, 25); Mojżesz (Pwt 34, 5; Joz 1, 1n. 7. 13. 15; 8, 31. 33; 11, 12. 15; 12, 6 oraz inne miejsca tej Księgi; 1 Krl 8, 56; 1 Krn 6, 34; 2 Krl 18, 12; 21, 8; 2 Krn 1, 3; 24, 6. 9; Ne 1, 7n; 10, 30; Ps 105, 26; Ba 1, 20; 2, 28; Dn 9, 11; Ml 3, 22); Jozue (Joz 24, 29; Sdz 2, 8; 3, 24); młody Samuel (1 Sm 3, 9n); Dawid (2 Sm 7, 5. 8; 1 Krl 3, 6; 8, 24nn. 66; 11, 13. 32. 34. 38; 14, 8; 1 Krn 17, 4. 7; 2 Krn 6, 15nn. 42; 1 Mch 4, 30; Ps 36, 1; 78, 70; 89, 4. 21. 40; 132, 10; 144, 10; Jr 33, 21n. 26; Jr 33, 21n. 26; Ez 37, 24 - Mesjasza jako nowy Dawid, sługa Boży).

Sam Dawid nazywa się sługą Boga w modlitwach (2 Sm 7, 19nn. 25-29; 1 Krn 17, 17nn. 23-27). Podobnie Salomon (1 Krl 3, 7nn; 8, 28nn. 52. 59; 2 Krn 6, 19nn) oraz inni zanoszący modlitwy do Boga: Nehemiasz (Ne 1, 6); Psalmiści (Ps 19, 12. 14; 27, 9; 31, 17; 34, 23; 35, 37; 69, 18. 37; 79, 2. 10 – sługami Bożymi nazwani są męczennicy; 86, 2. 4. 16; 90, 13. 16; 102, 15. 29; 109, 28; 113, 1; 116, 16; 119, 16n. 23. 38. 49. 65. 76. 84. 112n. 135. 140. 176; 123, 2; 134, 1; 135, 1. 14; 143, 2. 12). W tekstach poetyckich sługami Boga są też aniołowie (Ps 103, 21) oraz siły przyrody (Ps 104, 4; Syr 43, 13).

Inne osoby obdarzone tytułem sług Boga to prorok Achiasz z Szilo (1 Krl 14, 18; 15, 29); prorok Jonasz (2 Krl 14, 25 – inny niż bohater księgi nazwanej jego imieniem); Hiob (Hi 1, 8; 2, 3; 42, 7n – sam Bóg nazywa go swym sługą wobec przeciwników); Izajasz (Iz 20, 3); dworzanin Eliakim syn Chilkiasza (Iz 22, 20); król Ezechiasz (2 Krn 32, 17); Daniel (Dn 6, 21; 9, 17 – sam się tak nazywa w modlitwie); Zorobabel (Ag 2, 23).

W wielu tekstach Starego Testamentu sługami Boga nazywani są Izraelici, czasem traktowani jako pojedyncza osoba nazywana imieniem praojca: Jakub lub Izrael (1 Krl 8, 23. 32. 36; Ezd 5, 11; Ne 1, 6; 2, 20; Jdt 4, 14; Ps 105, 25; Mdr 6, 4; 9, 5; 10, 16; 18, 21; Syr 36, 16; Iz 41, 8n; 44, 1n. 21. 26; 45, 4; 48, 20; 61, 6; 63, 11. 17; 65, 8n. 14n; 66, 14; Jr 30, 10; 46, 27n; Ba 3, 37; Ez 28, 25; 34, 23n; 37, 24n; Dn 3, 44. 85. 93); lewici (Jr 33, 22; Ez 46, 24 – słudzy świątyni); kapłani (Jl 1, 19. 13; 2, 17), prorocy (2 Krl 17, 13. 23; 21, 10; 24, 2; Jr 7, 25; 25, 4; 26, 5; 29, 19; 35, 15; 44, 4; Ba 2, 20. 24; Ez 38, 17; Dn 9, 6. 10; Am 3, 7; Za 1, 6), męczennicy (2 Krl 9, 7). W Jr 46, 27n Bóg mówi do proroka lub Izraela jako do swego sługi.

Sługą Boga jest nawet król babiloński – jako wykonawca Bożych wyroków w Jr 27, 6; 43, 10.

Cztery pieśni z prorocтва Izajasza o Słudze Pańskim (Iz 42, 1-9; 49, 1-7; 50, 4-9; 52, 13 - 53, 12) określają posłannictwo Mesjasza zakończone Jego męczeńską śmiercią

uwagę na swoje uniżenie, zgodnie ze skromną pozycją społeczną, jaką zajmowała młoda kobieta zaślubiona człowiekowi utrzymującemu się z pracy własnych rąk¹⁶. Maryja, jak autorzy wielu Psalmów, utożsamia się z „ubogimi” Jhwh, ufającymi nie we własne siły i możliwości, ale w Jego pomoc i opiekę¹⁷.

Maryja wyraża radość ze swej godności Matki Zbawiciela¹⁸. Równocześnie jest to wezwanie dla wszystkich chrześcijan, by się radowali ze swego wybrania, ogromu łask, jakie otrzymują od Boga. Jezus mówił do uczniów: *Szczęśliwe oczy, które widzą to, co wy widzicie. Bo powiadam wam: Wielu proroków i królów pragnęło ujrzeć to, co wy widzicie, a nie ujrzeli, i usłyszeć, co słyszycie, a nie usłyszeli* (Łk 10, 23n). O Janie Chrzcicielu powiedział: *Powiadam wam: Między narodzonymi z niewiast nie ma większego od Jana. Lecz najmniejszy w królestwie Bożym większy jest niż on* (Łk 7, 28; por. Mt 11, 11). Podkreśla wielką godność wynikającą z przynależenia do królestwa Chrystusa, uczestnictwa w Jego dziełach, zarówno bezpośrednio – jak uczniowie – jak też w Jego Kościele¹⁹.

---

dla odkupienia grzesznych ludzi. W Mt 12, 18-21 Jezus odnosi do siebie fragment pierwszej z Pieśni. Tytuł „Sługa” odnosi się też do Niego w modlitwach, wyznaniach wiary i katechezach przekazanych w Dziejach Apostolskich (3, 13. 26; 4, 27. 30; por. też Rz 15, 8). Wspaniały hymn o Jego uniżeniu przez przyjęcie postaci sługi i stanie się posłusznym aż do śmierci krzyżowej, oraz wywyższeniu jako odpowiedzi Ojca na Jego ofiarę zamieszcza św. Paweł w Flp 2, 6-11. Por. A. JANKOWSKI, *Listy więzienne świętego Pawła. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz – ekskursy*, PŚNT VIII, Poznań 1962, 116; J. GNILKA, *Der Philipperbrief*, HTKNT X, 3, Freiburg-Basel-Wien 1968, 117-122; R.P. MARTIN, *Carmen Christi. Philippians 2:5-11 in Recent Interpretation and in the Setting of Early Christian Worship* (Society of the New Testament Studies Monograph Series, 4), Cambridge 1967.

Sługami Boga lub Chrystusa nazywają również siebie oraz innych chrześcijan wybitne postacie Nowego Testamentu: Rz 11; 15, 16; 1 Kor 4, 1; 2 Kor 3, 6; 6, 4; 11, 23; Ga 1, 10; Ef 3, 7; 6, 21; Flp 1, 1. 23. 25; 4, 7. 12; 1 Tes 3, 2; 1 Tm 4, 6; Tt 1, 1; Jk 1, 1; 2 P 1, 1; Jud 1; Ap 1, 1.

¹⁶ Por. U. GRZYMSKA, *Elementy paschalnej radości w Magnificat. Studium egzegetyczno-teologiczne*, Kraków-Radom 1998, 86.

¹⁷ Por. A. GELIN, *Les Pauvres de Yahvé* (Témoins de Dieu, 14), Paris 1953³; B.J. MATYSIAK, *Ubodzy w tradycji mądrościowej Izraela na tle starożytnego Bliskiego Wschodu*, Olsztyn 2001.

¹⁸ Por. T. DĄBEK, „Oto bowiem błogosławić mnie będą odtąd wszystkie pokolenia” (Łk 1, 48). Czy Maryja miała świadomość Jej przyszelego kultu?, „Salvatoris Mater” 4(2002) nr 4, 34-43.

¹⁹ Por. F. GRYGLEWICZ, *Ewangelia według św. Łukasza. Wstęp - przekład z oryginału - komentarz*, PŚNT III, 3, Poznań-Warszawa 1974, 214n. 169; H. SCHÜRMAN, *Das Lukasevangelium*, 2. Teil/ Erste Folge, HTKNT III. 2/1, Freiburg-Basel-Wien 1993, 120-125; TENZE, *Das Lukasevangelium...*, 1. Teil, 418n; L.T. JOHNSON, *The Gospel of Luke* (Sacra Pagina Series, 3), Collegeville, Minnesota, 1991, 169nn. 123; J. HOMERSKI, *Ewangelia według św. Mateusza. Wstęp - przekład z oryginału - komentarz*, PŚNT III-1, Poznań-Warszawa 1979, 198; J. GNILKA, *Das Matthäusevangelium...*, I, HTKNT I, 1; II, HTKNT I, 2, Freiburg-Basel-Wien 1988, 415-418; D.J. HARRINGTON, *The Gospel of Matthew*, SPS 1, Collegeville, Minnesota 1991, 157. 160nn.

Maryja rozmawia podczas zwiastowania z aniołem w sposób pełen godności, zadaje pytania, rozumnie przygotowuje się do podjęcia odpowiedzialnej decyzji (Łk 1, 26-38). W ostatnim zdaniu wyraża całkowitą gotowość do współdziałania w Bożych planach i postawę służebnej miłości.

Chrześcijanie mają też naśladować Jej nastawienie. Przeciwnieństwem właściwego podejścia podczas modlitwy jest pycha faryzeusza z przypowieści płynąca z przekonania o własnej sprawiedliwości (Łk 18, 11)²⁰. Nasze poczucie godności wynika równocześnie z tego, że znamy własną słabość i zarazem wielkie Boże dary, jakie otrzymujemy. Jezus powiedział: *Beze Mnie nic nie możecie uczynić* (J 15, 5)²¹, a Jego uczeń i naśladowca, św. Paweł: *wszystko mogę w Tym, który mnie umacnia* (Flp 4, 13)²². Podobną świadomość, że we wszystkim zależy od Boga i Jego łaski, wyraża św. Paweł w Drugim Liście do Koryntian: *A dzięki Chrystusowi taką ufność w Bogu pokładamy. Nie żebyśmy uważali, że jesteśmy w stanie pomyśleć coś sami z siebie, lecz [wiemy, że] ta możliwość nasza jest z Boga* (2 Kor 3, 4n)²³.

Maryja łączy uwielbienie Boga za Jego dary, które Ona sama otrzymuje, z uwielbieniem świętości Jego imienia - przymiotu wskazującego na oddzielenie, zasadniczą różnicę w stosunku do wszystkiego, co stworzone, znane nam z naszego doświadczenia - oraz Jego miłosierdzia, które okazuje swoim czcicielom: *gdyż wielkie rzeczy uczynił mi Wszemchnocny. Święte (ἁγιον) jest Jego imię – a swoje miłosierdzie (ἐλεος) na pokolenia i pokolenia [zachowuje] dla tych, co się Go boją* (Łk 1, 49n).

Imię oznaczało dla Semitów istotę tego bytu, który je nosił (por. Wj 3, 13nn)²⁴. Również pierwsza prośba Modlitwy Pańskiej zawiera to

²⁰ Por. A. JANKOWSKI, *Królestwo Boże w przypowieściach...*, 71-76; W. RAKOCY, *Obraz i funkcja faryzeusza w dziele Łukasowym. Studium literacko-teologiczne*, Lublin 2000, 121-125. 219nn.

²¹ *Poza Chrystusem, szczepem winnym Ojca [chrześcijanin] nie może nic uczynić, skazany jest na bezpłodność w życiu nadprzyrodzonym ze wszystkimi jej następstwami*. L. STACHOWIAK, *Ewangelia według św. Jana. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*, PŚNT IV, Poznań-Warszawa 1975, 324n; R. SCHNACKENBURG, *Das Johannesevangelium*, 3. Teil, HTKNT IV. 3, Freiburg-Basel-Wien 1976², 113n; H. VAN DEN BUSSCHE, *Jean. Commentaire de l'Évangile spirituel*, [Bruges] 1967, 423nn.

²² Por. A. JANKOWSKI, *Listy więzienne świętego Pawła...*, 177; J. GNILKA, *Der Philipperbrief...*, 176.

²³ Św. Paweł nawiązuje do rozumienia nazwy Boga w Starym Testamencie: *El Šaddaj* rozumianej jako „Jedyny Wystarczający” (Rt 1, 20n; Hi 21, 15; 31, 2; 40, 2). E. DĄBROWSKI, *Listy do Koryntian. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*, PŚNT VIII, Poznań 1965, 414. Por. też obszerny komentarz do przytoczonych wersety: K. PRÜMM, *Diakonia Pneumatos* (Theologische Auslegung des Zweiten Korintherbriefes, I), Rom-Freiburg-Wien 1967, 111-115.

²⁴ W Babilonie uważano, że znajomość imienia daje władzę nad noszącym to imię. Por. S. ŁACH, *Księga Wyjścia. Wstęp - przekład z oryginału - komentarz*, PŚST I, 2, Poznań 1964, 104n.

określenie: *niech się święci* (ἁγιασθήτω) *Twoje imię!* (Mt 6, 9). Czasownik odpowiada przymiotnikowi z *Magnificat*, gdzie Maryja stwierdza, że imię Wszchemocnego jest święte²⁵.

Matka Jezusa sławi miłosierdzie, jakie Bóg okazuje kolejnym pokoleniom tych, którzy się Go boją, czyli oddają Mu cześć i pełnią Jego wolę. Bojaźń to pierwszy etap religijnej postawy wobec Boga, niewykluczający miłości, lecz prowadzący do niej, a także ogólne określenie postawy ludzi pobożnych²⁶. W *Dziejach Apostolskich* „bojący się Boga” to wywodzący się z pogan sympatycy religii żydowskiej (Dz 10, 2; 13, 16. 26; 16, 14; 17, 17).

Za wielkie Boże dary dziękował Bogu z pokorą św. Paweł: *Dzięki Bogu za Jego dar niewypowiedziany* (2 Kor 9, 15)²⁷; *Dzięki składam Temu, który mnie przyoblekł mocą, Chrystusowi Jezusowi, naszemu Panu, że uznał mnie za godnego wiary, skoro przeznaczył do posługi mnie, ongiś bluźniercę, przesladowcę i oszczercę. Dostałem jednak miłosierdzia, ponieważ działałem z nieświadomością, w niewierze. A nad miarę obfita okazała się łaska naszego Pana wraz z wiarą i miłością, która jest w Chrystusie Jezusie. Nauka to zasługująca na wiarę i godna całkowitego uznania, że Chrystus Jezus przyszedł na świat zbawić grzeszników, spośród których ja jestem pierwszy. Lecz dostałem miłosierdzia po to, by we mnie pierwszym Jezus Chrystus pokazał całą wielkoduszność jako przykład dla tych, którzy w Niego wierzyć będą dla życia wiecznego* (1 Tm 1, 12-16). Jeśli, jak się dzisiaj uważa, Listy Pasterskie są dziełem uczniów Apostoła Narodów, przekazują związaną z jego osobą tradycję bez podkreślania zasług Pawła, ale nawiązują do jego pokory, z którą wyznawał dawne błędy²⁸.

²⁵ Por. F. GRYGLEWICZ, *Teologia hymnów Łukaszczej Ewangelii Dzieciństwa*, Lublin 1975, 43n.

²⁶ Por. Rdz 20, 11; 22, 12; 31, 42; Wj 1, 17. 21; Kpł 19, 14. 32; 25, 17. 36. 43; Pwt 5, 29; 6, 2. 13. 24; 8, 6; 10, 12. 20; 13, 5; 14, 23; 28, 58; 31, 12n; Joz 4, 14. 24; 22, 25; 24, 14; 1 Sm 11, 7; 12, 14. 24; 1 Krl 8, 40. 43; 18, 2; 19, 7. 9; 26, 5; 2 Krl 4, 1; Ne 5, 9. 15; Jdt 8, 8; 6, 16; Hi 28, 28; Ps 2, 11; 5, 8; 15, 4; 19, 10; 22, 24; 25, 12. 14; 31, 20; 33, 8. 18; 34, 10. 12; 36, 2; 55, 20; 60, 6; 61, 6; 66, 16; 67, 8; 85, 10; 86, 11; 102, 16; 103, 11; 111, 5. 10; 112, 1; 119, 6. 120; 128, 1. 4; 130, 4; 135, 20; 145, 19; 147, 11; Prz 1, 7. 29; 2, 5; 3, 7; 8, 13; 9, 10; 10, 27; 14, 2. 26n; 15, 16. 33; 16, 6; 19, 23; 22, 4; 23, 17; 31, 30; Koh 3, 14; 5, 6; 7, 18; 8, 12n; 10, 13; Syr 1, 11nn. 14. 16. 18. 20. 27n. 30; 2, 7-10. 15nn; 6, 17; 7, 23; 9, 16; 10, 20. 22. 24; 15. 1. 13; 16, 2; 19, 20; 21, 6. 11; 23, 27; 25, 6. 10n; 26, 3; 27, 3; 32, 14. 16; 34, 14n; 40, 26n; 45, 23; Iz 11, 2n; 29, 23; 33, 6; 50, 12; 57, 11; 63, 17; Jr 5, 24; 32, 30. 39; Ba 3, 7; Jon 1, 16; So 3, 7; Rz 3, 18; 2 Kor 5, 11; 7, 1; Ef 5, 21; Hbr 12, 28; Kol 3, 22; 1 P 2, 17; Ap 11, 18; 15, 4; 19, 5.

²⁷ Por. E. DĄBROWSKI, *Listy do Koryntian...*, 451; K. PRÜMM, *Diakonia Pneumatosa...*, 546.

²⁸ Por. M. DIBELIUS, H. CONZELMANN, *A Commentary on the Pastoral Epistles*, Hermeneia, Philadelphia 1984, 26-30; J. STĘPIEŃ, *Listy do Tesaloniczan i Pasterskie. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*, PŚNT IX, Poznań-Warszawa 1979, 324-328.

Miłosierdzie Boże wysławiają natchnione teksty Starego i Nowego Testamentu²⁹, z których przytoczymy tylko charakterystyczne:

Oto wychwalamy tych, co wytrwali. Słyszeliście o wytrwałości Hioba i widzieliście końcową nagrodę za nią od Pana; bo Pan pełen jest litości i miłosierdzia (Jk 5, 11)³⁰; Niech będzie błogosławiony Bóg i Ojciec Pana naszego Jezusa Chrystusa. On w swoim wielkim miłosierdziu przez powstanie z martwych Jezusa Chrystusa na nowo zrodził nas do żywej nadziei: do dziedzictwa niezniszczalnego i niepokalanego, i niewiedzącego, które jest zachowane dla was w niebie (1 P 1, 3n). Największym dziełem Bożego miłosierdzia było odkupienie dokonane przez śmierć i zmartwychwstanie Chrystusa powołujące nas do wiecznego szczęścia – udziału w Bożym życiu³¹.

Maryja wielbi w swej pieśni moc Boga stającą w obronie ubogich, potrzebujących, a poniżającą pysznych, przekonanych o własnej wartości i mocy: *On przejawia moc ramienia swego, rozprasza [ludzi] pyszniących się zamysłami serc swoich. Strąca władców z tronu, a wywyższa pokornych. Głodnych nasycy dobrami, a bogatych z niczym odprawia (Łk 1, 51nn).*

Przekonanie o tylko czasowym powodzeniu nieprawych wyrażają również autorzy wielu Psalmów (np. Ps 10; 34; 37; 49; 52; 62; 73; 94). Jezus powie w mowie przeciw uczonym w Piśmie i faryzeuszom: *Kto się wywyższa, będzie poniżony, a kto się poniża, będzie wywyższony (Mt 23, 12; por. Łk 14, 11; 18, 14).* Maryja przeciwstawia się postawie bogatych, pysznych, zadowolonych z siebie i ze swoich możliwości. Podobnie jak podczas zwiastowania zdaje się całkowicie na Boga, który Ją wzywa do uczestnictwa w swoich wielkich dziełach³².

²⁹ Por. J. SWETNAM, „Hesed” w Starym Testamencie a „eleos” w Nowym, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 51(1998) 251-260 oraz T. DĄBEK, *Tajemnica Miłosierdzia Bożego w Piśmie Świętym*, w: *Nieść światu ogień miłosierdzia. Konferencje formacyjne z II Międzynarodowego Kongresu Apostołów Bożego Miłosierdzia*, red. J. MACHNIAK, opr. M.E. SIEPAK, Kraków 2005, 17-41.

³⁰ Autor cytuje Ps 103, 8; 111, 4. Podobny refren powtarzany w każdym wersecie ma litanijny Ps 136: *Bo Jego łaska na wieki*. Przykład cierpiącego Hioba, który w końcu doznał Bożego miłosierdzia, a raczej uznania swej sprawiedliwości i przywrócenia do pierwotnej pomyślności, ma zachęcić do wytrwałości odbiorców Listu Por. F. GRYGLEWICZ, *Listy Katolickie. Wstęp - przekład z oryginału - komentarz*, PŚNT XI, Poznań 1959, 130n; F. MUSSNER, *Der Jakobusbrief*, HTKNT XIII, 1, Freiburg-Basel-Wien 1975³, 206n.

³¹ Por. F. GRYGLEWICZ, *Listy Katolickie...*, 177nn; K.H. SCHELKLE, *Die Petrusbriefe, Der Judasbrief...*, 27-32; E.G. SELWYN, *The First Epistle of St. Peter...*, 121-125; C. SPICQ, *Les Épitres de Saint Pierre...*, 44nn.

³² Por. L. T. JOHNSON, *The Gospel of Luke...*, 42. 44; R. PINDEL, *Zwiastowanie narodzin Jezusa. Egzegeza Łk 1, 26-38 i przykłady oddziaływania tekstu (Seria Zwiastowanie Pańskie)*, Pallottinum [Poznań] 2002, 18.

Pieśń Maryi przypomina działanie Bożej sprawiedliwości. Bóg uniża pysznych, wspomaga cierpiących, pokornych. Chrześcijanin powinien zawsze o tym pamiętać – o względności obecnej sytuacji, zarówno dostatku i pomyślności, jak też przeciwności i cierpień.

Uznanie własnej słabości jest przygotowaniem do gotowości przebaczenia jako warunku spełnienia przedostatniej prośby Modlitwy Pańskiej – przebaczenia, by samemu otrzymać darowanie własnych grzechów. Maryja ich nie miała, tak jak Jej Syn, który mógł powiedzieć do przeciwników: *Kto z was udowodni Mi grzech?* (J 8, 46), a wcześniej, w związku z oskarżeniem niewiasty pochwyconej na cudzołóstwie: *Kto z was jest bez grzechu, niech pierwszy rzuci w nią kamieniem* (J 8, 7). Pokora, czyli stawanie w prawdzie polega zarówno na uznaniu ubóstwa w znaczeniu materialnym, niższej pozycji społecznej, jaką się zajmuje (Łk 1, 48. 52), jak też na uznaniu własnych grzechów, słabości moralnej, która według nauczania Jezusa zobowiązuje, aby być gotowym do przebaczenia (Mt 6, 12; 18, 21. 23-35; Łk 11, 4; 17, 4).

Maryja jako Córa Izraela przypomina Boże dobrodziejstwa dla narodu wybranego, potomstwa Abrahama, świadczone dotąd przez wieki i obiecane na przyszłość: *Ujął się za sługą swoim, Izraelem, pomny na miłosierdzie swoje – jak przyobiecał naszym ojcom – na rzecz Abrahama i jego potomstwa na wieki* (Łk 1, 54-55).

Chrześcijanin może widzieć potomstwo Abrahama zarówno w jego potomkach według ciała – Izraelitach, jak też w członkach Kościoła – nowego Izraela Bożego. Jak Izraelici byli dumni z przynależności do ludu Bożego, tak powinni być dumni z przynależności do Kościoła jego członkowie. Trzeba jednak również pamiętać o obowiązkach wynikających z tej wielkiej godności i odpowiedzialności, jaka spoczywa na wszystkich ochrzczonych za skuteczne głoszenie wiary w Jezusa, Syna Bożego na całym świecie i budowanie Bożego królestwa.

Św. Paweł mówi zarówno o Kościele jako nowym Izraelu (por. Ga 1, 16), prawdziwym potomstwie Abrahama (Rz 4, 16; Ga 3, 7. 29), jak też o swych rodakach, których zbawienia gorąco pragnie i oczekuje z nadzieją (Rz 9-11)³³. Chrześcijanie powinni z szacunkiem odnosić się do potomków Abrahama – Żydów, jako starszych braci w wierze, dzieciąt Bożej obietnicy (choć nie wszyscy otwarli się na jej wypełnienie), a także do innych potomków Abrahama – muzułmanów, którzy wierzą w jednego Boga i wypełniają gorliwie obowiązki swej religii. Trzeba pro-

³³ Por. J. GNILKA, *Teologia Nowego Testamentu*, Kraków 2002, 156-166, F. REFOULÉ, „... *Et ainsi tout Israël sera sauvé*”. *Romains 11, 25-32* (Lectio divina, 117), Paris 1984.

sić, by to, co wiedzą oni o Bogu i Jego sprawach, doprowadziło ich do coraz dojrzałego poznawania Jego nauki i Jego woli, do coraz lepszego praktykowania szacunku i miłości dla każdego człowieka.

Maryja sławi Boga wiernego swym obietnicom³⁴, który troszczy się o Izraela. Lud Boży Pierwszego Przymierza jest zarazem Jej ludem - ludem Maryi. W modlitwie łączy Ona patriotyzm i świadomość Bożego wybrania zarówno ludu, jak Jej samej. Jako Córa Izraela uosabia Maryja najwyższe wartości dziedzictwa swego narodu i tradycji religijnej i rozwija je poprzez swoją postawę Służebnicy Pańskiej, Matki uczniów swego Syna (por. J 19, 25nn), wzoru dla Jego Kościoła jako całości i dla każdego z chrześcijan.

Zastosowanie Pieśni Maryi w Liturgii godzin w nieszpórach, wieczornej modlitwie Kościoła, może też odpowiadać miejscu Maryi w historii zbawienia - wieńczącej Pierwsze Przymierze i wydającej na świat Tego, który zawarł nowe w swojej Krwi. Dla Izraelitów dzień rozpoczynał się po zachodzie słońca. Uroczystości mają pierwsze i drugie nieszpory, w których Pieśnią Maryi Kościół wielbi Boga za Jego wielkie sprawy i poleca się Jego opiece w formie właściwej dla Psalmów, w których po przedstawieniu trudnej sytuacji często wyraża się mocną wiarę w Bożą opiekę, a nawet już dziękuje się Mu za spełnienie zanoszonych prośb³⁵. Jak uboga Maryja, tak Kościół świadomy swej ludzkiej słabości uwielbia Boga wiernego swym obietnicom.

Modlitwa Maryi, której tekst zwykle odmawiamy lub śpiewamy jako uwielbienie i dziękczynienie Bogu, jest również dla nas wzorem pokory, głębokiego zrozumienia swojej pozycji wobec Boga i ludzi, poczucia sprawiedliwości, które nie domaga się od razu ponizenia winnych, szacunku dla własnych tradycji religijnych i narodowych. Rozważając jej treść, stajemy w szeregu ludzi żyjących prawdą Bożego Objawienia, uczymy się wielbić Boga za Jego wielkie dzieła i pełnić Jego wolę.

O. prof. dr hab. Tomasz M. Dąbek OSB
Papieska Akademia Teologiczna (Kraków)

ul. Benedyktyńska 37
PL - 30-489 Kraków

³⁴ Por. Wj 34, 6; Pwt 79; 32, 4; 2 Sm 2, 6; 15, 20; Ne 9, 8; Ps 25, 10; 30, 10; 31, 6. 24; 40, 11n; 43, 3; 54, 7; 57, 11; 61, 8; 69, 14; 71, 22; 86, 15; 88, 12; 89, 2n. 6. 9. 15. 25. 34. 50; 91, 4; 92, 3; 96, 13; 98, 3; 100, 5; 108, 5; 11, 7; 115, 1; 119, 90. 138; 138, 2; 143, 1; 145, 13; Mdr 15, 1; Iz 38, 18n; 49, 7; 65, 16; Jr 42, 5; Lm 3, 23; Za 8, 8 oraz artykuł A. WÓJCIK, *Prawda a miłość i miłosierdzie w Biblii Hebrajskiej*, w: *Bądźcie miłosierni, jak Ojciec wasz jest miłosierny* (Łk 6, 36), red. T.M. DĄBEK, Kraków 2002, 127-170 zvl. 130-140.

³⁵ Por. np. Ps 3; 6; 7; 10; 13; 22; 31; 35; 37; 40; 52; 59; 70; 71; 94; 140.

Magnificat come modello della preghiera cristiana

(Riassunto)

Il cantico di *Magnificat* come preghiera di Maria è una testimonianza della vita religiosa dell'Antico e Nuovo Testamento. Il cantico nella forma d'oggi è la preghiera di Maria o la redazione della Chiesa primitiva fatta nel Vangelo di S. Luca. Ci sono tanti legami con l'Antico Testamento. Maria prega come figlia d'Israele, ringrazia Dio di tutti suoi doni per il Popolo Eletto e di se stessa chiamata di essere Madre di Gesù-Incarnato Figlio di Dio. Ella stessa si chiama l'ancella del Signore. La sua povertà ed umiltà fanno per i cristiani un esempio di stare di fronte a Dio ed agli uomini. Si può paragonare il cantico di *Magnificat* con la preghiera di Padre nostro (Mt 6, 9-13; cf. Lc 11, 2-4): Maria loda il Signore, ringrazia dei suoi doni, specialmente del soccorso per la stirpe di Abramo. Come un'umile ancella del Signore, simile agli altri umili di Dio dell'Antico Testamento, ella dice, che Dio abbia disperso gli uomini con il cuore superbo e rovesciato i potenti, ma non chiede la loro umiliazione. Nel cantico di *Magnificat* si può vedere pure una preparazione per i "rimetti a noi i nostri debiti, come noi li rimettiamo ai nostri debitori" (Mt 6, 12): Maria non aveva nessun peccato, come il Suo Figlio (cf. Gv 8, 46), ma chiedeva la misericordia di Dio per tutti. Come cristiani, discepoli del Signore, dobbiamo ringraziare Dio della nostra vocazione, stimare il Popolo della Prima Alleanza, il Popolo di Maria, sperare nella misericordia e la potenza di Dio: Egli rovescia i superbi ed esalta gli umili. Nella nostra preghiera con Maria possiamo crescere con Lei come il Nuovo Popolo di Dio ed aiutare gli altri a trovare la via nel Suo Regno.